

УДК 7.012:687.16

КУЗНЕЦОВА І. О.

Видавничо-поліграфічний інститут Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

DOI:10.30857/2617-0272.2019.2.10.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ДЖЕРЕЛО СИСТЕМИ МОДИ

Мета. Характеристика та оцінка системи моди в образотворчому мистецтві та її вплив на розробку художніх образів різних культурних епох.

Методика. В роботі використані методи систематизації та актуалізації літературно-аналітичної інформації образотворчого мистецтва. Накопичення, систематизація і реалізація проектно-інформації проведені шляхом вивчення спеціалізованої професійної літератури щодо властивостей образотворчого мистецтва як джерела системи моди.

Результати. Система моди представлена різними елементами. На базі аналізу взуття представлено концепцію впливу кліматичних особливостей на систему моди через призму образотворчого мистецтва. Показані приклади сучасного взуття, на основі використання картин великих майстрів. Конспективно розглянуті панчохи, капелюшки, елемент zibellino як елементи системи моди свого часу в образотворчому мистецтві. Доведено, що одяг, доповнення, косметика, декорування і домашні аксесуари є модними продуктами в системі моді і як явище моди були представлені в своєму історичному розвитку в художніх витворах образотворчого мистецтва.

Наукова новизна. Система моди в контексті свого часу в образотворчому мистецтві оцінюється як прогностична характеристика, закладена образотворчим мистецтвом, що існує під впливом клімату, інновацій і особливостей соціально-політичного розвитку певного суспільства.

Практичне значення. Розібрано вплив образотворчого мистецтва на систему моди стилю класицизму, починаючи від одягу і закінчуючи предметами меблювання. Обґрунтована доцільність його адаптації та впровадження при розробці актуальних моделей модного одягу.

Ключові слова: система моди, образотворче мистецтво, одяг, декорування та домашні аксесуари, художні стилі.

Вступ. Об'єкти образотворчого мистецтва відтворюють з різною мірою достовірності навколишній світ, як його сприймає автор художнього твору. Як показують сучасні психологічні дослідження, наприклад, в дизайні реклами, перш за все глядача цікавить реалістичність зображень безпосередньо людини, а для відчуття контексту часу необхідна система моди. Під такою назвою – «Система моди» – вийшла книга філософа Барта Р. [1] як одна з робіт структуралістського руху. П'ятдесят років тому вищезгаданою та іншими роботами починалися активні дослідження щодо знаковості моди, результати яких

стали важливими за своїми інформативними і естетичними властивостями.

У багатьох сучасних дисертаційних роботах, пов'язаних з модою, знаковість моди розглядається в різних ракурсах, наприклад в роботі Будяк В. [2] гламурність розглядається як гендерна ознака. І та ж гламурність змінює характер свого відображення в контексті часу.

Є безліч сучасних публікацій щодо системи моди, наприклад, [3, 4, 5] тощо. Якнайповніше в комплексі своїх публікацій, що завершилися монографією [6], трактує сучасне поняття системи моди Чупріна Н.

При вивченні робіт, пов'язаних з системою моди в цілому, з'являються уточнюючі питання: наскільки суттєва участь об'єктів образотворчого мистецтва при створенні елементів моди і системи моди? У чому і як виявляється взаємовплив системи моди і образотворчого мистецтва? У чому виявляється вплив образотворчого мистецтва як джерела системи моди? В цілому з'являється певна мета написання даної статті.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування того, що на споживання модних продуктів та формування напрямів розвитку економічної та проектної діяльності суб'єктів системи моди впливають модні інновації, стандарти моди і циклічна інформаційна складова системи моди, створеної в попередні тисячоліття в певних регіонах світу. Цю інформацію якнайповніше можна отримати з витворів образотворчого мистецтва.

Результати дослідження. Необхідно відзначити, що в контексті даної статті предмети образотворчого мистецтва розглядаються тільки з погляду історії образотворчого мистецтва, не торкаючись проектної складової. Посилання на широко відомі витвори образотворчого мистецтва в цій статті вказуватися не будуть, оскільки існує вільний доступ до них в інтернеті.

До найбільш ранніх культур відноситься культура Передньої Азії, що виникла наприкінці неоліту. Цікаво вивчити джерела інформації про систему моди Межиріччя 4 – 2 тис. до н. е. Найширшу інформацію надає високохудожні циліндричні печатки. Сцени повсякденного життя на відбитках були представлені в меншій кількості, ніж зображення міфологічних істот і богів, але в достатньому об'ємі, щоб одержати концептуальне уявлення про систему моди того часу.

Печатки та антропологічні дані з розкопок свідчать про багатий волосяний покрив на головах чоловіків і жінок, про

пишні бороди. Природно, що пишна борода й старанно доглянута зачіска акцентувалися як необхідний елемент системи моди. Навіть на голові бика на арфі, відкритій в похованні знатної шумерійки, присутня борода.

На циліндричній печатці та її відбитку умерського періоду [7] зображені рясний волосяний покрив з величезною косою на спині, бородою, з головним убором у чоловіка, головний убір зі складним драпіруванням у жінки, з рясною бахромою (свідок розкоші) спідниця у чоловіка, сорочка-«канді» у чоловіка, накинутий через плече декорований по краю плащ у жінки. На іншій печатці весь одяг бога мудрості, підземного світу, покровителя культурних винаходів, одного з трьох головних богів шумеро-аккадської міфології Енки покрито бахромою. І у нього, і у інших богів: бога сонця Шамаш, Бога-творця Ділмун та інших богів і царів зображено складні головні убори.

Якщо в парчевому та образно-лінійному стилях в гліптиці не завжди присутня інформація про систему моди, то в декоративно-рельєфному стилі вона є майже завжди. Спідниці з хутра або з бахромою входили в систему моди Передньої Азії того періоду як у чоловіків, так і у жінок, що підтверджують численні статуї і барельєфи, наприклад, широко відомі стела царя Хаммурапі, статуя богині Іштар та багато інших.

Знайдені півтора десятки статуй вавилонського правителя Лагаша Гудеа свідчать про використання в системі одягу довгого плаща, що закріплюється на лівому плечі. Зрозуміло, чому праве плече залишалося відкритим, як і інші концептуальні побудови в багатовіковій стародавній системі моди для чоловіків, які можуть битися.

На знайдених золотих предметах з царських могил м. Ура (кинджалі з піхвами, шоломі з орнаментами, діадемі та ін.)

присутня інкрустація напівкоштовним камінням, особливо улюбленим в той період лазуритом. Поховання свідчать про жіночі головні убори з сердолікових та лазуритових намист із золотими підвісками, про використання сережок у вигляді півмісяця, намиста з напівкоштовного каміння, амулетів у вигляді фігурок тварин. У ближчий до нас період XVIII ст. до н. е. розписи стін в м. Марі дають достатнє уявлення про систему моди того часу. Який би не був вибраний стиль моди, він знаходить своє відображення в образотворчому мистецтві.

Найбільш відомі події зі створення системи моди певного стилю, причому, як прийнято говорити, «великого стилю», пов'язані з ім'ям художника Жака – Луї Давіда [8]. Якщо навіть не знати про те, що його твори сприяли розвитку стилю класицизм, то досить подивитися його картину «Клятва Гораціїв», яка стала хрестоматійною. Картина створена за 5 років до Великої французької революції і є базовою зі створення стилю класицизму в цілому і системи моди зокрема. Зліва на картині зображені дві жінки – Сабіна і Камілла, одяг і зачіска яких і будуть базовими для моди європейських жінок через 5 років і по надалі в першій чверті XIX ст. Відомі докладні описи ескізів до вищезгаданої картини «Клятва Гораціїв», зокрема зображення голів у фригійських ковпаках.

Такий ковпак зустрічався в образотворчому мистецтві ще скіфських воїнів, наприклад, в зображенні з кургану Куль-Оба [9]. На скіфській гривні, створеній старогрецькими майстрами для продажу в Скіфію кіммерійський стрілець на голові має саме такий ковпак. Активно фригійський ковпак використовувався в круглій скульптурі стародавніх греків, зокрема при зображенні Паріса. Через майже два тисячоліття він служить прототипом шапки яacobінців часів Великої французької

революції, стає символом свободи [10] і саме в такому образі він знаходиться на голові Маріани, національного символу Франції, на картині «Свобода, що веде народ 28 червня 1830 року» (Е. Делакруа, 1831).

Комплекс моди має на увазі не тільки одяг, але і моду на дизайн інтер'єру, на використання певного стилю меблів. Спочатку з'являється «Портрет мадам Рекамьє» (Ж. Л. Давид, 1800), що зображає господиню блискучого літературно-політичного паризького салону, що лежить на кушетці певного типу, і тільки потім спалахує інтерес до використання таких кушеток. Форма спинки, підлокітників та узголів'я кушетки Рекамьє була запозичена Давидом із зображень старогрецького жіночого крісла – клімоса.

Особливість таких кушеток полягала в S-образній лінії узголів'я. Оскільки ім'я Жюльет Рекамьє стало символом хорошого художнього смаку і композиція даної картини була чудова своєю простотою, що Давид так високо цінував в грецькому мистецтві, то кушетки Рекамьє активно стали використовуватися в модних салонах всіх європейських країн, у тому числі і царської Російської імперії того часу.

Розглянемо зображення елементів системи моди відповідно до кліматичних умов. Можна розглянути візантійську мозаїку пресбітерія церкви Сан Вітале, створену в 546-548 рр. в Равенні із зображенням імператора Юстеніана зі свитою.

На цьому зразку ранньохристиянського монументального живопису ноги всіх членів свити Юстеніана одягнені в босоніжки із закритими п'ятами і шкарпетками та відкритими частинами стопи відповідно до спекотного кліматом Константинополя. Візантійська імператриця Аріадна зображена на слонячій кістці близько 500 р. (Париж, музей Клюні) в сучасних сланцях з кріпленням у великого пальця ноги, званих

у нас «в'єтнамками» (зображення див. [11]). Старогрецькі сандалі були оспівані Густавом Флобером, що описав витонченість поєднання прикраси і наготи, гармонію змісту і форми.

І закономірно, що абсолютно іншого складу взуття можна спостерігати в картинах художників північної частини Європи, коли на ногах у людей видно більш закриті взуття, яке відповідає клімату країни, що зображено. Зимові пейзажі на картинах голландця Хендріка Барентса Аверкампа заповнені людьми, ноги чималої частини яких одягнені в клопми. Таке дерев'яне взуття на півночі Франції називалося сабо. У іншому, порівняно дощовому, регіоні Європи – Литві – таке взуття називалося клупес. У будь-якому випадку на пейзажних картинах малих голландців людей босими можна побачити найчастіше в релігійних сюжетах. У жанрових сценках зображено взуття щільне, не літнє.

Воно або зашнуроване, виглядає як виконане з щільної шкіри, або це клопми. У картині Пітера де Хоха «Гравці в карти в сонячній кімнаті» (1658) чоловіки одягнені в щільні чоботи, не дивлячись на сонце, що також логічно, виходячи з кліматичних умов країни в цілому.

Так, за логікою, тільки таке взуття може бути в дощовому і прохолодному кліматі в Голландії або Фландрії. Відзначаючи взаємозв'язок одного з численних елементів моди – взуття – і образотворчого мистецтва, необхідно навести приклади сучасного прочитання у взутті картин великих майстрів XIX – XX століть.

Як приклад можна навести взуття Шарлотт Олімпія Доллі [12]. У взутті цього дизайнера використовувалися картини Вінсента Ван Гога, Пабло Пікассо, Джексона Поллока тощо.

Панчохи, як елемент білизни і елемент системи моди, можна прослідити в картинах малих голландців. Якщо в раніше вказаній картині Хоха панчохи надіті на людей, то на

картині Ян Стена «Уранішній туалет» (1661-1665) вони тільки одягаються. Чудовий капелюшок у стилі барокко Ізабелли Брант на автопортреті Пітера Пауля Рубенса (1609-1610), середньовічний еннен Марії Бургундської на портреті роботи Міхаеля Пахера (близько 1490, з колекцій Хайнца Кікстера, Кройцлінген, Швейцарія) явно важко носити, але відповідність моді вимагає жертви.

Що вже тут говорити про метрові в діаметрі капелюшки епохи рококо зі спеціальними механізмами, зачісках а ля флор, пуф а лазіантік, які зображені на численних офортах того часу або на живописних полотнах, як, наприклад, на голові Марії-Антуанети – портретах роботи Елізабет Віже-Лебрен (1783, 1787 та ін.).

Жіночий костюм епохи Ренесанса в Італії [13] характеризується наявністю елементу zibellino, який не буде істотно активним ні до того, ні після того. Це може бути легким спалах моди, як в кінці тридцятих років XX ст., але не настільки могутнім як у вищезгаданий період.

Як видно з проведеного аналізу, одяг у різних його проявах, доповнення, косметика, декорування і домашні аксесуари можуть бути модним продуктом в системі моди та представлені в історичному розвитку у витворах образотворчого мистецтва.

Циклічність сприйняття об'єктів образотворчого мистецтва і дизайну дозволять при докладнішому опрацьовуванні прогнозувати зміну елементів різних стилів в сучасній моді.

Висновки. Система моди, відображаючи свій час, в образотворчому мистецтві може бути оцінена як прогностична характеристика майбутнього одягу та інших модних продуктів з урахуванням інновацій, що існує під впливом клімату і особливостей соціально-політичного розвитку певного суспільства. Аналіз об'єктів образотворчого мистецтва

певних історичних епох дозволяє визначати прогностичні характеристики, пов'язані зі всіма проектними подіями в сучасному суспільстві. Детальний аналіз за

конкретизованими пріоритетами дозволить краще визначати напрями розвитку всіх видів мистецтва, взаємозв'язок з художнім проектуванням одягу.

Література

1. Барт Р. Система моды. Статьи по семиотике культуры. М.: Издательство им. Сабашниковых, 2003. 512 с.

2. Будяк В. В. Гламур в дизайні костюма кінця XIX – початку XXI століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства 17.00.07. Харків, 2018. 22 с.

3. Гофман А. Б. Мода и люди. Новая теория моды и модного поведения. СПб : Питер, 2004. 208 с.

4. Гардабхадзе І. А. Особливості узагальненого алгоритму пошуку інноваційних дизайнерських рішень в теорії і практиці художнього проектування костюма. *Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць*. 2015. Вип.7. С. 38-45

5. Лебсак-Клейманс А. Структура и матрица ассортимента – стратегические и тактические решения в управлении fashion ассортиментом. URL: <http://www.fashionconsulting.ru/> (дата звернення: 14.05.2019).

6. Чуприна Н. В. Система моди XX – початку XX століття: проектні практики та чинники функціонування (європейський та український контексти). монографія. К.: КНУТД, 2019. 476 с.

7. Кононенко Е. И. Месопотамская глиптика Раннединастического и Аккадского периодов : дис. ... канд. искусствоведения : 07.00.12 / МГУ им. М. В. Ломоносова. Москва, 1997. 135 с.

8. Ходж С. Главное в истории искусств. Ключевые работы, темы, направления, техники. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. 224 с.

9. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. (1966) ; пер. с фр. В. П. Визгина и Н. С. Автономовой. М.: Прогресс, 1977. 488 с.

10. Тороп С. О. Скіфи: походження та релігія. URL : <http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/istoriya-nikopolya/134-davnya-istoriya/467-skify-porish-i-religiya.html> (дата звернення: 24.02.2010).

11. Удальцова З. В. Византийская культура. М.: Наука, 1988. 288 с.

12. Boyarde Messenger. One off hand painted Charlotte Olympia Pop Art Dolly's for charity! URL : <https://www.boyarde.com/one-off-hand-painted-charlotte-olympia-pop-art-dollys-for-charity/> (дата звернення: 21.07.2015).

13. Воронцова О. М. Дизайн світського костюма епохи італійського Відродження : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.07. Київ, 2014. 20 с.

References

1. Bart, R. (2003). *Sistema mody. Stat'i po semiotike kul'tury*. [Fashion System. Articles on the semiotics of culture]. Moscow [in Russian].

2. Budyak, V. V. (2018). Hlamur v dizayni kostyuma kintsya XIX – pochatku XXI stolittya [Glamor in costume design of the late XIX – early XXI century]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: KSADA [in Ukrainian].

3. Gofman, A. B. (2004). *Moda i lyudi. Novaya teoriya mody i modnogo povedeniya*. [Fashion and people. A new theory of fashion and fashion behavior]. St. Petersburg [in Russian].

4. Gardabhadze, I. A. (2015). Osoblyvosti uzahal'nenoho alhorytmu poshuku innovatsiynykh dizayners'kykh rishen' v teoriyi i praktytsi khudozhn'oho proektuvannya kostyuma [Features of the generalized algorithm for finding innovative design solutions in the theory and practice of artistic costume design] *Teoriya ta praktyka dizaynu – Design Theory and Practice*, Vol. 7. 48 – 51 [in Ukrainian].

5. Lebsak-Kleymans, A. (2019). Struktura i matritsa assortimenta – strategicheskiye i takticheskiye resheniya v upravlenii fashion assortimentom. [The structure and matrix of the assortment are strategic and tactical decisions in managing the fashion assortment]. URL: <http://www.fashionconsulting.ru/> (Last accessed: 14.05.2019) [in Russian].

6. Chuprina, N. V. (2019). *Systema mody XX – pochatku XXI stolittya: proektni praktyky ta chynnyky funktsionuvannya (yevropeys'kyi ta*

ukrayins'kyi konteksty) : monohrafiya. [The fashion system of the twentieth – early twentieth centuries: design practices and factors of functioning (European and Ukrainian contexts) : monograph]. Kyiv [in Ukrainian].

7. Kononenko, E. I. (1997). Mesopotamskaya gliptika Rannedinasticheskogo i Akkadskogo periodov [Mesopotamian glyptic of the Early Dynastic and Akkadian periods]. Candidate's thesis. Moscow [in Russian].

8. Khodzh, S. (2018). *Glavnoye v istorii iskusstv. Klyuchevyye raboty, temy, napravleniya, tekhniki*. [The main thing in the history of art. Key works, topics, directions, techniques]. Moscow [in Russian].

9. Fuko, M. (1977). *Slova i veshchi. Arheologiya gumanitarnykh nauk. (1966)*. [Words and things. Archeology of the humanities. (1966)]. (V. P. Vizgina & N. S. Avtonomovoy, Trans). Moscow: Progress.

10. Torop, S. O. (2010). Skify: pokhodzhennya ta relihiya [Scythians: origin and religion]. *Istoriya Nikopolya – History of Nikopol*: URL: <http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/istoriya-nikopolya/134-davnya-istoriya/467-skify-proish-i-religiya.html> (Last accessed: 24.02.2010) [in Ukrainian].

11. Udal'tsova, Z. V. (1988). *Vizantiyskaya kul'tura*. [Byzantine culture]. Moscow [in Russian].

12. Boyarde Messenger. One off hand painted Charlotte Olympia Pop Art Dolly's for charity! (2015). URL: <https://www.boyarde.com/one-off-hand-painted-charlotte-olympia-pop-art-dollys-for-charity/> (Last accessed: 21.07.2015) [in English].

Vorontsova, O. M. (2014). *Dyzayn svits'koho kostyuma epokhy italiys'koho Vidrodzhennya [Italian Renaissance World Costume Design]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: KSADA [in Ukrainian].

FINE ART AS A SOURCE OF THE FASHION SYSTEM

KUZNETSOVA I. O.

Institute of Publishing and Printing of National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Purpose. Characterization and evaluation of the fashion system in the fine arts and its influence on the development of artistic images of different cultural eras.

Methodology. The methods of systematization and updating of literary-analytical information of fine arts are used in the work. The accumulation, systematization and realization of project information were conducted by studying specialized professional literature on the properties of fine art as a source of the fashion system.

Results. The fashion system is represented by different elements. The concept of influence of climatic features on the fashion system through the prism of fine arts is presented on the basis of the analysis of footwear. Examples of modern footwear are shown, based on the use of paintings by great masters. The stockings, hats, zibellino element as elements of the fashion system of the time in the fine arts have been

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО КАК ИСТОЧНИК СИСТЕМЫ МОДЫ

КУЗНЕЦОВА И. А.

Издательско-полиграфический институт Национального технического университета «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Цель. Характеристика и оценка системы моды в изобразительном искусстве и ее влияние на разработку художественных образов различных культурных эпох.

Методика. В работе использованы методы систематизации и актуализации литературно-аналитической информации изобразительного искусства. Накопление, систематизация и реализация проектной информации проведены путем изучения специализированной профессиональной литературы о свойствах изобразительного искусства как источника системы моды.

Результаты. Система моды представлена различными элементами. На базе анализа обуви представлена концепция влияния климатических особенностей на систему моды через призму изобразительного искусства. Показаны примеры современной обуви, на основе использования картин великих мастеров. Конспективно

considered in detail. It is proved that clothes, accessories, cosmetics, decorations and home accessories are fashion products in the fashion system and as a phenomenon of fashion have been represented in their historical development in works of art. It is proved that clothes, accessories, cosmetics, decorations and home accessories are fashionable products in the fashion system and as a phenomenon of fashion have been presented in their historical development in the works of art.

The scientific novelty. The system of fashion in the context of its time in the visual arts is evaluated as a predictive characteristic, embedded in the visual arts that exist under the influence of climate, innovation and features of socio-political development of a certain society.

The practical value. The influence of fine arts on the fashion system of classicism style, starting from clothing to furniture. The expediency of its adaptation and introduction in the development of actual models of fashionable clothes is substantiated.

Keywords: *fashion system, fine arts, clothes, decorating and home accessories, artistic styles.*

рассмотрены чулки, шляпки, элемент zibellino как элементы системы моды своего времени в изобразительном искусстве. Доказано, что одежда, дополнения, косметика, декорирование и домашние аксессуаре являются модными продуктами в системе моде и как явление моды были представлены в своем историческом развитии в художественных произведениях изобразительного искусства.

Научная новизна. Система моды в контексте своего времени в изобразительном искусстве оценивается как прогностическая характеристика, заложенная изобразительным искусством, существует под влиянием климата, инноваций и особенностей социально-политического развития определенного общества.

Практическое значение. Разобрано влияние изобразительного искусства на систему моды стиля классицизма, начиная от одежды и заканчивая предметами мебелировки. Обоснована целесообразность его адаптации и внедрения при разработке актуальных моделей модной одежды.

Ключевые слова: *система моды, изобразительное искусство, одежда, декорирование и домашние аксессуары, художественные стили.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА:

Кузнецова Ірина Олексіївна, доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри графіки видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», ORCID 0000-0002-4267-7031, **e-mail:** iakuzmore@gmail.com

Цитування за ДСТУ: Кузнецова І. О. Образотворче мистецтво як джерело системи моди. *Art and design*. 2019. №2. С. 104-110.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2019.2.10>

Citation APA: Kuznetsova I. O. (2019) Fine art as a source of the fashion system. *Art and design*. 2. 104-110.